

МИЛЕ СТОИЧ

СТЕПЕНИ НА САМОТАТА

СТЕПЕНИ
НА САМ

М

traduki

Издаването на това произведение беше подкрепено от ТРАДУКИ, литературна мрежа, в която са включени Федералното министерство за Европа, интеграцията и външните работи на Република Австрия, Министерството на външните работи на Федерална република Германия, Швейцарската културна фондация „Про Хелвеция“, Австрийското сдружение на преводачките и преводачите по възложение на Федералното министерство за изкуство, култура, държавна администрация и спорт на Република Австрия, Гьоте-институт, Словенската агенция за книгата, Министерството на културата на Република Хърватия, ресор „Култура“ в правителството на Княжество Лихтенщайн, Фондацията на Лихтенщайн за култура, Министерството на културата на Република Албания, Министерството на културата и информацията на Република Сърбия, Министерството на културата на Румъния, Министерството на културата на Черна гора, Министерството на културата на Република Северна Македония, Министерството на културата на Република България, Лайпцигският панаир на книгата и фондация „С. Фишер“.

© Mile Stojić. Stupnjevi samoće. Izbor poezije

© Copyright of the translation: S. Fischer Foundation by order of TRADUKI
Translated by Hristo Popov, 2022

© Фондация „С. Фишер“: български превод по поръчка на ТРАДУКИ
Христо Попов, преводач, 2022

© Капка Кънева, художник, 2022

ISBN 978-619-7609-09-7

СТЕПЕНИ НА САМ ОТ А Т

МИЛЕ СТОИЧ

Подбра и преведе от хърватски **ХРИСТО ПОПОВ**

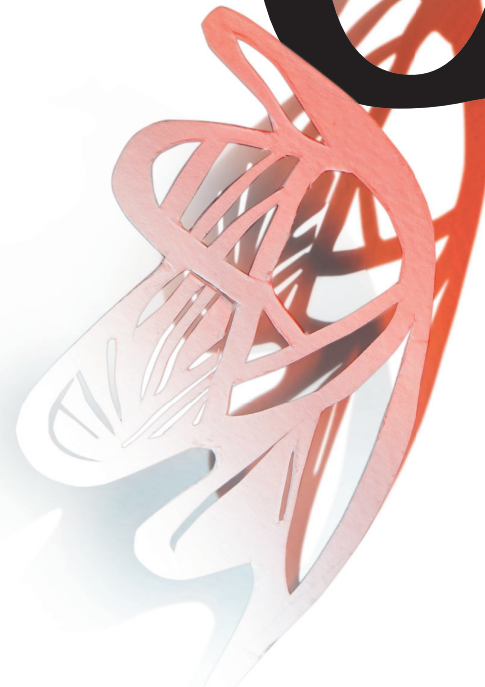
ПАНОРАМА

София 2022

А

ТОВА,
КОЕТО ОСТАНА
ОТ НА

C

НЕ ПИША, КОГАТО ДРУГИТЕ РАБОТЯТ НА ПОЛЕТО

„Поезията трябва да се събира, както зърното на полето“.

Баща ми

*Не разбирам ония, които се хвалят
Че пишат само любовни стихове
Страстни алитерации, сладни асонанси
Тях обаче конфликтите не ги интересуват,
Защото те търсят хармонията
Съзлите на майките не били достойни да влязат в
Техните бележници. Които летят като балони
Над земните руини.*

*Непонятни са ми и ония, които казват
„През почивните дни седнах и написах тринайсет стихотворения
Както и други, които говорят обратното
„Това стихотворение (десетина стиха) го
Писах петнайсет-двайсет години.“*

*Във всеки случай
Най-добре е да не се пишат стихове, когато другите работят
На полето. Тогава трябва да се меси погача
Тогава трябва да се отглеждат салати, моркови и праз лук
Да се учат децата на традиционните ценности
А за поезията има време
Когато дойдат дълги есенни дъждове
Когато падне тъмна нощ.*

БЕТАНИЯ

На северните склонове на Сараево
Между родилния дом и гробището Баре
Има поляна, наречена Бетания*.
По време на войната тук беше минно поле.
След разминирането чужденци
Направиха велосипедна и пешеходна пътека
С уреди за фитнес и пейки за почивка.
Така се нарича и селото
На източните склонове на Маслиновата планина,
Където е бил домът на Мария, Марта
И брат им Лазар.
В Бетания Исус възкресил Лазар
В Бетания Исус възкресил себе си.
Откъде накъде Бетания тук, питам се често,
Карайки велосипеда, като Спасителят рядко
Наминава по тези наши пуцинаци
В които царува смъртта,
А възкресение няма.

---

* Витания – хълм и село на източния склон на Елеонската (Маслиновата) планина край Йерусалим. – Б. пр.

ОЛИМПИАДА

Пред съда свидетелстваше
Побелял имам от Бръчко:

„Привечер нахлуха в джамията
Взеха всички скъпоценности, малкото пари,
Телевизора и видеото. След това ме вързаха
И ме натикаха в багажника на колата.

След половин час тръскане ме
Вкараха в някакво тъмно помещение,
Където имаше още трима затворници.

Взеха първия до мен и го изведоха
В нощта. След няколко минути се чу
Изстрел.

„Това ми беше осемдесет и третият“,
Каза брадатият, влизайки с пистолета в ръка
И се обърна към мене: „Сега ти си на ред“.
Опря пистолета на сърцето ми
И гръпна спусъка. Само прещрака.

„Балийо*, рече, твоят Аллах те пази,
Няма да те убия.“

---

* Балия – презрително название за босенец мюсюлманин. – Б. пр.

На въпроса на съдията какво си е помислил в този момент
Имамът отговори:

„За Аллах Милостивия Състрагателния.
А понеже бях осемдесет и четвъртият по ред
Спомних си за Зимната олимпиада в Сараево*
На която бях доброволец като студент,
Преводач от арабски.“

---

* Четиринадесетите зимни олимпийски игри се провеждат
в Сараево, Босна и Херцеговина, Югославия от 8 до 19 февруари
1984 г. – Б. пр.

ДЪРВОТО НА МОЯ РОД

Моят *arbor genealogica* е един дъб
Под Търтала, в Бротньо.

Никой не знае колко е стар
Двеста или хиляда години
Никой не е написал неговата история
Историята тук не се измерва с календара
А с войните
Казва се: преживя четири кланета
Или две световни и няколко
Братоубийствени войни.

Неговата корона ухае
Под короната спят нимфи
Край короната маршируват войски
А в нея стануват пчели
И копринени буби.

Когато войските изпочупят клоните му
Нимфите го утешават с песен
Пчелите лекуват раните му с мед
А копринените буби ги превързват с коприна

Ганги шкуторски, *këngë shqiptare**
Ехтят в стъблото, отекуват в клоните

---

* Автохтонно пеене в Херцеговина. – Б. пр.

В него тече дъбова кръв
Когато я изгуби, от земята пие илирийска
Гръцка или славянска кръв
(Нашата земя е червена от кръв)
В гънера му често засяда
Братски куршум и нож.

Децата му, разпилени по света
Зелени в австралийската пустош
Бели в канадските глетчери
Сиви на нюйоркските авенюта.

През живота ми два пъти го
Удари гръм.

Лете в листата му шуми вечността
Зиме голите му клони политат
Към звездите.

ТИХАЛИНА

Една река струи от камъка
и се влива в камък

Шумна

Една река от мляко,
смир, мед и грозде
Залива бреговете, руши скалите,
поваля дърветата

Шумна

Една река, илирийска сълза,
лирична песен, хърватска митология

Тиха

Една река струи от сънищата ми и ти в нея
измиваш нозете си, лицето, слабните

Тиха ти, шумна

Една река, целувам

босите ти ходила

Тиха

Една река струи в моите жили
и се пени, скача високо към слънцето

Шумна

Една река струи от очите ми
към сърцето ти

Тиха.

ПАЗАРЪТ ЗА РОБИ В ДРИЙЕВА

Стоим замислени в Дрива*
Под кулата, където някога е бил
Пазарът за роби. Сумрак е и младежът на пейката
Гризка ухото на приятелката си.
Още звънтят оковите на ръцете на девойките.
Някога беше моя робиня
А днес аз съм твой роб.

Деветстотин години тях ги няма,
А след девет мене няма да ме има.
Облак – тишина се рее над Неретва.
В далечината младежи пеят ганга,
Събуждайки в езика времето на даорсите**.

Ние си тананикаме *The Doors*.
Кристален кораб плава на хоризонта.
Докато изговарям на глас твоего изречение,
(Една сълза капна на клавиатурата)
Топлият вятър от Леванта разрошва косата ти.

Опитвам се да рамкирам тази гледка в
Ритмичния рисунък на стиха:

Ти си слънце, което за мен е залязло.

---

* Дрийева, Дрива – средновековно пазарно средище, днес Габела. – Б. пр.

** Даорси – илирийско племе, населявало долината на река Неретва. – Б. пр.

ВАРИАЦИИ ПО ШИМИЧ*, I

Нашата любов е рожба на страха ни
И колкото по-голям е страхът,
Толкова по-голяма е нашата привързаност.

Страхът ни храни нашата любов
Страхът от чужбина
Страхът от света
Страхът от смъртта.

Страхът расте. Боим се от всичко
Дали
Накрая ще се страхуваме един от друг?

Ние вярваме, че в един момент
Ще овладеем страха си
И тогава нашата любов ще умре.

А когато любовта ни умре,
Тогава животът ни ще свърши.

* * *

В речника ни гумата обичам
Означава спаси ме от изгнание.

---

* Антун Бранко Шимич (1898–1925) – хърватски и босненско-херцеговински поет и есеист. – Б. пр.

Думата свобода
Означава малко цвете, което никога няма
Да ни бъде подарено.

Думата щастие
Спаси ме от жестока смърт.

Думата бъдеще
Спаси ме от тъмна забрава.

* * *

Всичко, което е божествено, е временно
Вечността е измислица на дявола.

Любовта е мимолетна и преходна
Омразата е вечна.

Всичко на света е вечно
Само любовта е преходна

Ние откриваме Бога в целувката
Усмивката, погледа, докосването.

И после отново ги намираме в спомените си,
За да призовем изгубения бог
И по-леко да понесем
Мътната река на годините.

Ние храним нашата любов с кръвта си.

МАЛИНИТЕ

В горичката край Борачкото езеро намерихме поляна
с гървено бунгало, което наехме за седем дни
Сутрин селянките ни продаваха сметана и сирене
и малини. Изсипвах кошничката с малини на твоя
гол корем и ги ловях с език
Следите от малините по алабастъра на твоето тяло
стояха като голямо кърваво петно

Дните на радост и секс се сипеха върху ни като златен прах
И отминаваха с тропота на каруците по пращия чакълест път
телата ни бяха паметни знаци край пътя
телата ни бяха тебешир, който се трошеше
рисувайки йероглифи по черната плоча на времето

Днес, подпряна на голямата бяла възглавница, ми подаваш
Малина, останала от болничния ти обяд
Без да съзнаваш, че въображението ми извиква картини от
времето на малините
Сега те обичам повече, много повече
И любовта ми те пази със своя порест гъждобран
Любовта, която е чакала дълго и идва в мига, когато не я очакваш
в мига, когато болката ти изкривява лицето.

НЕ МОГА ДА ТЕ ПРЕЖАЛЯ

Не мога да те прежаля, защото твоята болка продължава
В моята плът. Във всяка дума, която изричам
Във всеки залък горчив хляб. Не мога
Повече да се разхождам по алеята, нито да пия от чистия извор
Отдавна майките свалиха воалите си и разпуснаха
Буйните си коси, отдавна ясенът се посипа с нови листа
Само аз не мога да те прежаля, и дълго още те
Срецам в сънищата, в бистрите очи на планината.

Не мога да те прежаля в зимните вечери
Когато Богородица в родния край разговаря с пастирките
Изминаха стотина години от изреченията, казани на глас
Езерата се размразиха и пролетта шуми с короните
А аз чакам да ми се обади незнаен пратеник
Вечерна звезда да ме озари с ледено сияние
И как да разбере тази ентропия на любовта, която потрепва
Като знака на еделвайса на голите студени върхове.

Не мога да те прежаля в частиците, в морските
Вълни, които плакнат скалите на тялото и лятото. Колкото по-дълго
Трае лятото, толкова по-бързо
Тялото влиза в есента, в тъмния пясък
Разбойници по пътя ограбиха моите жълтици
И стиховете ми днес звънтят като счупена стомна
Вместо дукати сега тук са дълги гъждове, студени ветрове
Обличам плаца на мълчанието и чакам незнайния пратеник
На вечерната звезда да ме озари с ледено сияние.

НЕОЧАКВАНА РОЗА

В градината ми, в дълбоката сянка
Разцъфтя неочаквана роза.
Ако розата, когато цъфти, знаеше къде цъфти
Не би цъфтяла.

* * *

В Сиатъл щях да съм пилот
В Кьолн звънар, принц в Елсинор
В Тасмания ловец на бисери
В Нарона
Човек, който те люби.

* * *

Когато съм твой, твой не съм
А когато не съм твой, твой съм.

* * *

Голямата и Малката Мечка над Кочерин
Сияйната звезда над Сарая
И една трепетна, най-сияйната
Под твоята талия.

* * *

Ти си играеш
С палеци камъчета, едно от тях пада
На Прен, друго в Неретва
Планината гори и пици
Неретва не иска да я угаси.

* * *

Не ме обичаш. Но знай:
Ако розата, когато цъфти, знаеше къде цъфти,
Не би цъфтяла.

СЪЛЗИ

Битие 1:25

„Бог създаде земните зверове според видовете им,
И добитъка – според видовете му;
И Бог видя, че това беше добро.
Бог каза: Да създадем човека
По Нашия образ, по Наше подобие...“

И тогава Бог създаде едно малко,
Отпуснато тяло, едно бледо лице,
По което потекоха сълзи.

КАТАЛЕПСИИ (I, II)

На една литературна вечер
Млада протестантска монахиня се
Заинтересува от моите стихове
Каза, че ще ги преведе на американски

Не знам какво би останало от тия изрезки
Под силните лупи на Лутеровата вяра
И какъв ли поетически обмен
Би могъл да се случи между нейния шумолящ секс
И моето мъртво християнство.

* * *

Вярвах, че на старини
Ще прочета големите книги, които съм
Пропуснал в студентските години
Но сега чета главно книгите, които
Вече хиляди пъти съм чел

Йов, Еклизиаст, Силезиус
Манделщам, Шимич, Милош
Луцич, Паунд, Цветаева
Бродски, Неруда, Чоран

Бен, Бен.

МОЛИТВА

Исусе мой
Защити ни от ония, които те защитават
Пази ни от ония, които те пазят
Който те пазят от младите мъже, похулили в отчаянието си
твоего име

Младите мъже като тебе
Защити ни от ония, които те защитават
Защото техните гуми звънят със звън на златни монети,
Докато наддават за твоите страдания, докато те съжаляват
Казват клетият наш Господ, умря с мъченическа смърт
Сякаш ти си някой достоен за съжаление
А може би очакваше тази смърт, за да
Напуснеш час по-скоро света, в който те раздават правосъдие.

Във всеки случай ти не си умрял, за да те съжаляват
Твоята разкъсана устна и днес
Отхвърля оцета на тяхното милосърдие
Защити ни от ония, дето сити се оризват
Докато те бранят от гладните, от презрените
Ограбените, новите пролетарии и просяци
Чиито дъщери се продават на пътя за десет марки
Чиито млади синове си прерязват вените от болка,
Че бъдещето им е отнето.

Опази ни от грабителите на народната мъка
От укриващите ганъци
От педофилите и лъжесвидетелите
От вестникарските мародери
Който от твоята пронизана утроба

И от тръните на твоята корона правят ударни новини
От организаторите на конкурси за красота
От свещениците в бордеите
Които с твоего име задушават
Гнева на страдащите.

Може би твоята смърт е била спасение за тебе
А не само за нас
Защото искаше час по-скоро да напуснеш тази долина на сълзите
Тази низина, в която от векове властва само законът на по-силния
Законът на ножа
Тази земя, която никои не обича
А нейните кървави гриви синовете ѝ
Продават на безценица
Искаше да се срещнеш лице в лице със своя баща,
Който те предаде на разбойниците
Замина, защото не искаше такъв свят.

Исусе мой
Знам, че повече вярваш на горчивите думи на онези
С кървавата пот, отколкото на ласкателствата на лицемерите
Че повече обичаш мюсюлманите на клетата босна
Отколкото католиците на богатия рим.

Много повече младите мъже и жени,
Които те лъжеха от отчаяние,
Отколкото злодеите, които ти издигаха златни олтари
Ти беше враг на свещениците и фарисеите
И брат на просяците и пияниците
Радваше се на живота
Правеше от водата вино
За да се слави празникът на раждането
А не танцът на смъртта.

Каза „който от вас е без грях, нека пръв хвърли
камък“
Амин.